

"להיות יהודי שלם"

כשהיה דידי בכתה י' במדרשיה, הופיע בבית יום אחד ואמר לנו שהחליט לעזוב את המדרשיה ולעבור לשיבת "עטרת" כדי לשבת ולהתמסר כולו ללימודי קודש וליראת שמים. אנחנו – ההורים – הסתייגנו, אמרתי לו שהייתי רוצה לראותו משלים תעודת בגרות במסגרת ישיבתית, ואז הנני מבטיח – כך אמרתי – שלא אתערב בבחירת דרכו, ומה שיחליט אכבד. דידי היה סקפטי ואמר שאינו בטוח שאעמוד בהבטחה זו, אך אמר שימתין לראות. ואכן, בהתקרב סיום לימודיו במדרשיה, בסוף ה"דליתים" (כינוי לשמיניסטים במדרשיה), בא אלי יום אחד וביקש כסף לדמי הרשמה לשיבה. שאלתי אותו כיצד כותבים צ'ק ל"עטרת", והוא ענה: "אינני הולך לעטרת!" ולשאלתי: "אם כן, לאן...?" השיב: "לישיבת 'הר עציון' בגוש!" ברגע זה נזכרתי בהבטחתי ולא שאלתי יותר, אלא מילאתי את ההמחאה ומסרתי לו, ומאז ועד יומו האחרון לא שאלתיו מדוע שינה דעתו. יתירה מזו, לא ידענו שדידי התלבט בקשר לאפשרות נוספת. הוא הוזמן למבחנים, וכפי שהתברר לנו רק אחר שנפל, התקבל ללימודים בקורסים המיוחדים של צה"ל עם האוניברסיטה (פרוייקט "תלפיות"), שאליהם מתקבלים רק בחורים בעלי ממוצע גבוה במיוחד וכישורים סגוליים.

כל הדבר נשאר חתום עד היום השני לשבעה. אותו יום שאל אותנו חתננו אם ידוע לנו מדוע החליט דידי הי"ד לא ללכת ל"עטרת" ולא ל"תלפיות" אלא לגוש. השיבונו בשלילה ושאלתי אותו מניין הוא יודע על כך. והוא השיב כי אכן סיפר לו דידי על ההתלבטויות הרבות, שבהן היה נתון. את ההחלטה שאליה הגיע מיצה במשפט הבא: "לו הייתי בוחר באיזו דרך אחרת, דהיינו באחת מן האלטרנטיבות שעמדו לפני, הייתי רק חצי יהודי...!"

לדעתו, צריך למלא את הדרישות המוטלות עלינו בשלמותן, לימוד תורה, קיום מצוות בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, לימוד ועיסוק במחקר מדעי ויישומו, וכמובן גם שירות בצה"ל, הגנה על העם והארץ וקידוש שם שמים במלוא המשמעות. לכן, ניתן לסכם את מטרת חייו שהיתה: "להיות יהודי שלם!"

דידי

דידי נולד אור ליום ו', כ"ז באלול תשכ"ד, בחיפה. כשהיה בגיל תשעה חודשים יצאנו לשליחותנו הראשונה ביוהנסבורג שבדרום אפריקה. דידי התחיל אז לדבר ולפי שרוב הזמן היה עם המטפלת, היתה שפתו אנגלית, ורק מאוחר יותר למד לדבר עברית. בתור תינוק וילד קטן היה מלא שמחת חיים ומרץ, עד כדי כך שכדי להלבישו היו צריכים בדרך כלל שני אנשים, אחד להחזיקו והשני להלבישו. גם כאשר עבר ניתוח שבר בגיל שלוש ירד מן המיטה לשחק כעבור כארבע שעות בלבד ולא היתה כל אפשרות לעצור אותו.

רכישת ידע היתה טבועה בו מיום שאני זוכר, בכלל זה יכולת לקיים שיחה איתו. אופיינית היתה עקשנותו לרכוש כל מידע, ולא היה דבר שהתקשה להבין. אם היו אומרים לו שדבר מסוים קשה בעבורו, היה יושב בהתמדה וללא לאות, לומד, חוקר ודורש, ובסוף מגיע בתרועת ניצחון...הנה, אני יודע, מבין, קראתי, מצאתי! העליצות שלו התבטאה בשובבות נחמדה שלעיתים גרמה לנו – ההורים – לכאב ראש לא קטן, ולו – לפציעות. כך לדוגמא, נאלצתי לנסוע ביום טוב של גלויות לבית החולים לתפירת חירום של השפה שהוא פצע במשחק בחצר, וכעבור יומיים נאלצתי לחזור איתו לבית החולים משום שפצע את השפה שנית. זה אגב מקור התבססות הכינוי "דידי" – "בנדידי". אך עלי לציין שהשובבות שלו היתה מלאת שמחה, ומעולם לא היה אפשר לכעוס עליו מבלי לחבקו ולנשקו ולאהוב אותו על ההברקות והחביבות שבשובבות שלו.

כך, דרך משל, הצליח ליצור אצלנו במשפחה ובסביבה הקרובה ביטויים שבחלקם נשארו עד היום כחלק משפת היומיום, או כמעין ביטוי מוסכם למושגים שלמים. לדוגמא, היה בקהילה שלנו אדם שחיבב אותו במיוחד, ושמו היה ג'ק ווקס. דידי קיצר את שמו ל"ג'קס"... ושם זה הפך למקובל. או למשל, שכנה בשם שלומית, שהיתה מבוגרת ממנו בחצי שנה, נקראה בפיו "שומלית", ושם זה משמש עד היום אמצעי זיהוי, כאשר משפחה מתקשרת אלינו.

פעם אחת בגיל ארבע וחצי הלך דידי לשולמית, כמנהגו מידי יום, לשחק איתה. היתה שם ילדה נוספת בגיל שש. אותה ילדה החליטה שהוא קטן מדי לשחק איתה ודרשה במפגיע, שלא לשתפו במשחק. דידי לא איבד את עשתונותיו ואמר: "תראי, אני בן ארבע וחצי וזה כמעט חמש, ואחרי חמש בא שש, אז אני כמעט בגיל שלך, ולכן אני יכול להשתתף...". כנגד טיעון זה לא יכלה הילדה להתנגד יותר. בערך באותו גיל הלך דידי בכל יום לבית הכנסת שהיה בחצר הצמודה לביתנו. הוא נהג להקדים וללכת לבית הכנסת,

כמעט שעה לפני תחילת התפילה. יום אחד כאשר שאלנוהו: "מדוע אתה הולך כל כך מוקדם הרי יש עדיין שעה שלמה עד התפילה?", הוא ענה: "אני הולך לדבר עם האנשים". ואכן, כאשר הסתכלנו גילינו שאנשי הקהילה (לפחות חלק מהם) הקדימו לבוא כדי לשבת ולשוחח איתו. יש לנו תמונה שבה רואים אותו עומד ו"מרצה" לחברי הקהילה על ענייני יהדות!

כשהיה בגיל חמש, עברנו לארצות הברית אחרי חופשת מולדת בארץ. בין השאר, ביקר אז בפעם הראשונה בכותל המערבי. כששבנו מן הביקור שאלו אותו בני המשפחה: "איפה היית?", ותשובתו היתה: "במקום עבודתי לעתיד, שהרי אני כהן ועד שאגדל ייבנה בית המקדש ואני אעבוד שם".

במסגרת מנהגי השבת טען דידי שאנו מקפחים אותו (ובמקרה זה גם את אחיו הצעיר שיחי). בשירת "שלום עליכם" כך טען – אנו כוללים את אחותו ואחיו הגדולים "יעלי" ו"יוני" שיחיו. הוא טען ש"מלאכיעליון" הינו שילוב של "יעליון" וזה קיצור שמות אחותו ואחיו, ולא נחה דעתו עד שהסכמנו לשיר "מלאכי דידין ואבריון"...! בשעת בציעת החלה טען, שאין להשאיר לו ולאחיו הצעיר את החלק האחרון, אלא לפרוס לכל אחד פרוסה מלאה כמו לכל אחד במשפחה, משום שכולם שווים באותה מידה. מעניין היה לראות שחוש הצדק הזה פעל גם בכיוון ההפוך, דהיינו: שאחרים לא יקופחו ולא ייפגעו, בין בעניינים חומריים ובין בעניינים חברתיים-רגשיים. לכן, כאשר סיפרו חבריו הקרובים מן המדרשיה ומן הגוש וכן חברה מהפלוגה על חוש ההומור המיוחד שהיה לו, ציינו במיוחד שתמיד היו בפיו בדיחות, אך לעולם לא על חשבון אדם אחר... ידענו שהם מספרים לנו דברים מאוד אוטנטיים.

מבחינה מסוימת היה דידי מה שנקרא ילד "סנדוויץ". ראשית, בין הבנים היה הוא האמצעי, ולעיתים עלתה הטענה בפיו שהאחות הגדולה היא גם ראשונה וגם בת; ואחריה אחיו, הגדול בין הבנים, ובכך ייחודו; ואחיו הצעיר הוא הקטן ובזה יחודו – "ומה איתי...?!". עובדה זו גרמה לו להילחם על מקומו ומעמדו. בנוסף, נוצרה חלוקה "טבעית", שהבת והבן הם ה"גדולים", ודידי ואחיו הצעיר "הקטנים". דבר זה דירבן אותו להוכיח שהוא שייך לגדולים, וכל דבר שהם עושים יכול גם הוא לעשות, ואפילו טוב יותר. כך למד לבד לרכוב על אופניים בגיל חמש, וכבר לפני תחילת לימודיו בבית הספר החל לקרוא ספרים, ובמיוחד אלה שקראו אחיו ואחותו הגדולים. התמדה זו הביאה לכך שבגיל שמונה, כאשר בא לספרייה העירונית, שבמקום מגורינו בארצות הברית, נתעוררה בעיה עם הספרנית. הוא בחר לעצמו עשרה ספרים כדי לקחתם בהשאלה, אך הספרנית סירבה להשאיל לו עשרה ספרים בפעם אחת בטענה שהוא אינו קורא אותם אלא סתם מדפדף בהם. הוא לא ויתר עד שהגיע להסכם איתה, שכאשר ירצה להחליף

את הספרים היא תבחן אותו. כעבור יומיים, כאשר חזר לספרייה, ניגש לספרנית והיא בחנה אותו ונדהמה... הוא פשוט ידע את הספרים ותוכנם בעל פה. מובן, שלהבא לא מגעה ממנו לשאול ספרים כרצונו, וכך המשיך – לשאול בכל פעם עשרה ספרים (ובקושי היה מגיע הביתה עם החבילה). עובדה זו היתה בעלת השפעה מכרעת על השפה העשירה ואוצר המילים העצום שהיו לו. מן הספרייה העירונית קיבל תעודה של קורא ששבר את כל השיאים שלהם.

בהיותו בן שמונה, טסנו ארצה במטוס אל-על. בתוך הטיק שיש לכל נוסע, היו איגרות להנהלת החברה להערות וכדומה. לאחר נפילתו מצאנו בין הדברים שלו איגרת מאותה נסיעה, שבה הוא כותב:

"להנהלת אל-על. שמי דוד כהן ורצוני להודות על האוכל הטוב, השירות המעולה והדיילות הנחמדות. אך מדוע אין לכם ספרים לקריאה לילדים בני שמונה...? אני מקווה שבנסיעה הבאה כבר אמצא ספרים כאלה!"

בגיל שש למד לשחות והצטיין במסגרת קבוצתו, וממילא הציב לאחיו ולאחותו אתגר לנצחו בתחרויות שונות. כך אירע, שבהזדמנות מסוימת הם הטילו לקרקעית הבריכה גלגלים מחומר שוקע, והאתגר היה לצלול ולהרים בפעם אחת מספר מאקסימאלי של גלגלים. על פי רוב הצליחו להרים שניים או שלושה גלגלים בצלילה אחת. דידי הצליח להרים ארבעה, אך בדרך לשפת הבריכה נפל לו גלגל אחד. נושא זה הפך לבדיחה קבועה בין ילדינו, כאשר הוא חזר על טענתו שהוא היחיד שהצליח להרים ארבעה גלגלים, בעוד שהם טענו כנגדו שלא הרים אלא שלושה. ובכל פעם שהיה מדובר על הישגיות אמרו: "כן, והגלגל הרביעי...!"

בגיל תשע הגיע דידי ארצה והחל ללמוד בכיתה ד. השתלבותו היתה מהירה, הן בשפה והן בחברה, וכמובן במשפחה, שממנה היינו רחוקים שנים רבות. הקשר שלו למשפחה היה מיוחד לגדולים ולקטנים כאחד. ייתכן שהדבר נשמע קצת מוגזם, במיוחד כאשר כותב זאת אב לאחר נפילת בנו, אך יעידו על כך גם הסובבים את המשפחה, שהוא היה קשור עם כולם, וכולם היו קשורים בו. היה לו יחס מיוחד לכל הקטנים מגיל שנה ומעלה, ועם זאת – שפה משותפת ודו שיח אינטלקטואלי-למדני עם המבוגרים והמלומדים ביותר, ותמיד עם חיוך ושמחה. אישית, יכול אני לומר שלא היתה פעם שנפגשנו או שנפרדנו, שבה לא חיבק אותי עד להתפקקות העצמות... ומצד שני, לא היסס להביע דעתו על דברים הטעונים תיקון. כך קיבלני פעם אחת בשדה התעופה בעת הגיעי ארצה לאחר חצי שנת שהות בארצות הברית. הוא היה בן תשע וחצי כשאמר לי: "אבא, התהיה עכשיו

אבא רגיל? האם נראה אותך?" בכל צעד שעשינו, היה תמיד מצוי ומעורה וביקש לדעת את כל הפרטים והשיקולים.

כאשר סיים את לימודיו בכיתה ו, לא היה כלל ספק שהוא ילך לשיבה תיכונית. בעקבות אחיו המבוגר, שהיה במכינה למדרשיית נועם, דרש גם הוא ללכת לשם. מאוחר יותר נודע לנו, שהוא היה בין מייסדי שיעור הדף היומי במכינה, וכי גם נטל חלק בחוגים שונים ובפעילויות חברתיות ולימודיות אחרות. השתלבותו במכינה, ולאחר מכן במדרשייה, היתה כה חזקה עד שניתן לומר שהמדרשייה, היתה חלק מחייו – לא פחות, ובמובן מסוים אף יותר מן המשפחה, שאלה היה קשור בכל נימי נפשו. כפי שכבר ציינתי, הקריאה, הלימודים, רכישת הידע העצום, היו כולם דברים שנעשו אצלו כדבר שבשיגרה וזה לא הפחית כלל מפעילות חברתית ומעורבות בנושאים קהילתיים. כך טיפל במוסד מלב"ן בפרדס חנה, שיחק כדורסל, והיה אחראי על חדר המחשב במדרשייה יחד עם חבר טוב שלו. נושא המחשב בפרט והמדעים בכלל היו מרכזיים בשבע שנותיו האחרונות, (דבר שלא הפחית מאומה מהתמדתו בלימודי הקודש). בכל נסיעה שיצאתי לחוץ לארץ נתן לי רשימת ספרים שעלי להביא – מחבר, מו"ל, ושם הספר וכדי למצואם צריך הייתי להגיע לאחת האוניברסיטאות המרכזיות ולמצוא או להזמין אותם. התברר, כי על אף שלא הלך לפרוייקט "תלפיות", למד בעצמו את אשר למדו שם באמצעות ספרים שקיבל מחברו מתקופת המדרשייה. כפי שנודע לנו מחברים (רבים מהם הכרנו רק ב"שבועה" ולאחריה) דידי היה מרבה בעזרה לחברים הן במדרשייה והן בישיבה ובצבא – ובמיוחד לאלה שהתקשו להיקלט מבחינה חברתית. כך היה "מגלה" תלמידים מארצות שונות שהתקשו להיקלט, ותוך זמן קצר היה משלב אותם במסגרות שונות בישיבה ובחברה. קיבלנו מספר רב של מכתבים מחברים אשר זקפו לזכותו את היקלטותם וכן את עלייתם ארצה. לפי עדותו של חברו לחדר בישיבה, הוא היה פונה אל בחור ומבקש ממנו להיות חברו משום ש"לו עצמו אין חברים". הוא היה מעלה איזה שטח משותף כבסיס לחברות, וכאשר היה הבחור נקלט היה "מחפש" לו חבר נוסף. סיפורים רבים, שלחלקם היינו עדים באופן אישי, ועל אחרים מסרו חבריו, מתארים את אשר פעל ועשה. אין אפשרות לפרטם, לכן אסתפק רק בסיפור אחד. בערב מסויים עם שובם למוצב בלבנון מפעילות קשה, אחד החברים שהגיע עת שמירתו ביקש מדידי שידאג לו לארוחת ערב. כששב מהשמירה החברים כבר ישנו, רק במטבח המתין ישב דידי ליד צלחת גדושה ושמר על האוכל עבור החבר, כששאלו החבר: "מה זה? כל-כך הרבה?", ענה דידי: "עזוב, אני עייף!" והלך לישון. כששאל החבר בבוקר את הרס"פ, האם לכולם היה כל כך הרבה אוכל, השיב הרס"פ: "מה פתאום? ההיפך, לא היה מספיק לכולם".

מכאן הבין החבר, שדידי שם את מנתו כתוספת למנה שלו כדי שהוא יאכל לשובע!

על הימים האחרונים אוכל לומר במבט לאחור, שהוא רצה להספיק הכל כדי להגיע לישיבה של מעלה עם "חבילה" של מצוות ומעשים טובים. בסוף חודש טבת תשמ"ה התחילו דידי וחבריו את תקופה השירות השנייה ב"הסדר" ביחידת "שקד" של גבעתי. אחרי תקופה של אימונים עלו ללבנון למילוי משימות. ביום שבו עלו – י"ד בשבט, תשמ"ה – בשעות הבוקר המוקדמות, נולדה נכדתנו הראשונה שתחי'. כאשר הגיעה היחידה למעבר הגבול בראש הניקרה התקשר דידי הביתה ואמו שתחי' הודיעה לו שמעתה הוא דוד. חבריו סיפרו שלשמחתו לא היה גבול; הוא חזר ואמר עד כמה זה מצלצל – "דוד דידי". ובחופשה הראשונה מהקו הוא לא המתין יותר ממספר דקות עד שארזנו את הדברים ונסענו לירושלים כדי לראות את אחייניתו, אחותו וגיסו ולהשתתף בשמחת כולם. בדרך לירושלים עוד הספקנו להיכנס לבית החולים "תל השומר" ולבקר את אחד מקציניו שנפצע בלבנון. בעת חופשתו הקצרה דאג להתקשר ולהפגש עם בני המשפחה ולהרגיעם שהכל כשורה ואין מה לדאוג. הוא ביקר את סבתו וביקש ברכתה, וכן ביקר את סבו וסבתו השניים והרגיעם כאילו אין הוא במקום סכנה. פרט לאלה, ביקר את חברו הטוב המשרת ב"תלפיות" ואת חבריו בישיבת "עטרת" ובמדרשיית נועם. במדרשיה עזר לתלמידי המחשבים לפתור מספר בעיות שהתקשו בהן, ואחר כך ישב זמן ממושך בבית ראש הישיבה, הרב יגל שליט"א. ראש הישיבה שאלו כיצד השירות בלבנון, והוא ענה: "לא נורא, קצת נלחמים והעיקר – לומדים תורה", ומיד דן עם רבו על הסוגיא שבה עסק עם חבריו בלבנון. מאוד הטרידה אותו השאלה, האם אפשר לטלטל בשבת לחם משנה בעת יציאה לפעולה, שהרי אין זה שייך לאביזרים הדרושים ללחימה. מאידך גיסא, לא ברור אם ישוב לפני כניסת השבת, וכך יהיה בידו על מה לקדש ויוכל לקיים את מצוות קידוש, לחם משנה וסעודת שבת.

בשבת האחרונה, שאותה בילה בבית, מילא בקשות של בני משפחה וחברים להסביר להם שאלות שונות בהלכה ובמדעים. מיד בצאת השבת, כאשר קיבל הודעה על פציעת חבר בליל שבת בלבנון, ביקשני להסיעו לבית החולים רמב"ם כדי לבקרו. לאחר דקות ספורות ביקשני דידי שאשוב הביתה והוא ישוב אחר כך בכוחות עצמו. ברור היה לי שלא רצה שאשמע יותר מדי כדי שלא אדאג. בבוקר שמח במיוחד כשאמרתי לו שאביאו לגבול כדי לחסוך לו זמן ולאפשר לו להיות יותר בבית. דידי התקשר מיד לחברים והודיע להם שיוכלו לנסוע איתנו. כמו כן, אמר, שיסדר מספר דברים כדי שלא יהיו עלינו למעמסה, ויצא העירה לסדר את הדברים. לפני שיצאנו

הזכיר לי דידי, שבשעתו הבטחתי לתרום לבית הכנסת שלנו עמוד תפילה לחזן, הבטחתי שאטפל בכך בקרוב. לצערי, דוד לא ראה אותו. עמוד תפילה זה הוזמן מיד אחר השבעה והוקדש לזכרו. בדרך, לאחר שהצטרפו החברים, התקיים ויכוח לגבי חבר שברח מלבנון מפחד. החברים טענו שיש להענישו בחומרה, אך דידי טען: "הוא לא בנוי לזה, אנו בנויים לכך, אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו", ובזה הסתיים הוויכוח. החברים סיפרו לנו מספר דברים נוספים, אך לא אפרטם כאן, חוץ ממה שאירע בבוקר האחרון ממש. היה זה בלילה שבין י"ח באדר לי"ט באדר, יום שני בשבוע. המחבלים שהתמקמו על גבעה באזור ירו פצצות אר.פי.ג'י. וכדומה. המפקד פקד על צוותו של דידי לצאת למקום האירוע ו"לטפל" במחבלים והציע שיתפללו עם שובם. דידי טען, שאם זה מצב של התקפה, מובן שפעילויות מבצעיות דוחות הכל. אך ברגע זה היוזמה בידיהם, ולכן הוא מבקש שיתפללו קודם. לצורך זה העיר מספר חברים שישנו כדי שיצטרפו למניין, וכשהמפקד ביקש לשם המהירות שיוותר על ברכת כהנים (בגלל הבעיה של שריכת הנעליים הצבאיות), ענה: "תמיד הייתי ראשון וגם היום יהיה כך ולא יהיה כל עיכוב, אך על ברכת כהנים אינני מוותר". הוא הוציא קרטון מיוחד שהיה שמור עמו כדי לעמוד עליו בשעת ברכת כהנים, נטל ידיו ובירך ברכת כהנים בקול גדול. למעשה, המילים האחרונות שנשמעו מפיו בפומבי היו: "...וישם לך שלום".

ת.נ.צ.ב.ה.

שיחה של הרב עמיטל שניתנה בישיבה לאחר נפילתם של דני ודוד הי"ד

דני ודוד הי"ד לא נהרגו בתאונת דרכים. הם נפלו בידי מארב של מרצחים ליד גשר קסמייה בלבנון רק בגלל היותם חיילי צבא ההגנה לישראל. הרמב"ם אומר שבכל מלחמה בישראל: "ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה... ידע שעל ייחוד ה' הוא עושה מלחמה" (הלכות מלכים פ"ז הט"ו). כל אויבנו מסביב הנלחמים בנו אינם נלחמים להגנת ארצם. הם נלחמים על ירושלים, על היהדות וכנגד המייצגים אותה כלפי חוץ.

השילוב של ספרא וסיפא המאפיין את בני ישיבות ה"הסדר" נראה משונה; רק אתמול השתתפנו בתלוויות והיום אנו חוזרים וניגשים לתוספות ולרש"י. וזה בדיוק מה שאומר דוד המלך במזמור כז בתהילים: "לדוד, ה' אורי וישעי ממי אירא ה' מעוז חיי ממי אפחד. בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו. אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח". ממש כאילו נאמרו הדברים בגשר קסמייה. ומיד אחר כך: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו" – הוא נמצא בבית המדרש. ושוב הוא חוזר לשדה הקרב: "כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני. ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה'. שמע ה' קולי אקרא וחנוני וענני"

הסיטואציה הזאת – חיים רוחניים בבית המדרש, "בבית ה'", המשולבים עם הצורך המתמיד להלחם נגד האויבים בשדה הקרב – זו היא הסיטואציה שבה מצוי דוד המלך וזה גם מקור הכח שלו.

דוד המלך נכשל במניית העם, ועם ישראל שילם על כך מחיר כבד ביותר "וימת מן העם מדין ועד באר שבע שבעים אלף איש" (שמואל ב', כד, טו). בתחילת הפרשה נאמר: "ויוסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ואת יהודה" (שם, שם, א). ובפשטות משמע שהקב"ה הסית את דוד. בדברי הימים (דהי"א, כא, א), לעומת זאת, משמע שהשטן הוא שהסית את דוד. ומסביר מצודת דוד: ה' נתן את דוד בידיו של שטן. כשנכשלים המנהיגים – אם זוכה העם, לא קורה דבר לישראל. האסון

שקרה לנו הוא בבחינת "ויוסף אף ה' לחרות בישראל" וזה מחייב אותנו עשיית חשבון נפש. הם נתנו את חייהם, ועלינו לשאול מה עלינו לתת. חובת הנתינה לעם ישראל מוטלת על כל אחד מאיתנו. עם ישראל כולו מצפה לכך, ועל כל אחד לעשות את החשבון מה הוא יכול לתת כדי לקדש את שמו של הקב"ה בחייו. האם מה שנחוץ לעם ישראל הוא, שיתווסף עוד עו"ד בישראל? האם אין די עורכי דין בעם ישראל? בשעה שאלה נתנו את חייהם, עלינו לחפש מה אנו יכולים לתת בכל מקום וחובת הנתינה מוטלת על כל אחד. חובת הנתינה אינה רק על רבנים וראשי ישיבות.

אנו נמצאים באבל ובשעות קשות, ואין לדכא את הצער והאבל ואת הרגשת השכול. מותר לנו לתת ביטוי לכך, כל אחד בדרכו, אם בדרך של 'איש לרעהו יאמר חזק' ואם בכל דרך אחרת, ויש לצרף לכך, כאמור, חשבון נפש. איננו יודעים מדוע הגיע לנו דבר כזה. בזמן האחרון קמים כל מיני יהודים שיודעים מדוע בא דבר זה או מדוע ארע דבר אחר. איננו יודעים אם בגלל שבת או בגלל ארץ ישראל. אנחנו רק יודעים שבשעה זו עלינו לחפש מה חובתנו בעולמנו. זה שצריך לעשות חשבון נפש אלו פסוקים מפורשים בתורה. ואם הם נתנו את חייהם, אנחנו צריכים לכל הפחות לדעת מה אנחנו יכולים לתת, ואולי חייבים יותר מאשר יכולים לתת.

שיחה של הרב ליכטנשטיין שניתנה בישיבה לאחר נפילתם של דני ודוד הי"ד

בתודעה מהדהדת השאלה האיומה ששאלה רבקה בהקשר אחר ובנושא אחר: "למה אשכל גם שניכם יום אחד". "הלמה" הזה ניתן להבינו בשתי דרכים: מפני מה? מדוע? אין לראות בשאלה זו ביטוי פסול לספקנות וקינטור. היא מתעוררת גם אצל יהודים מאמינים בני מאמינים. אם, כפי שהורונו חז"ל, משה רבינו שאל למה צדיק ורע לו רשע וטוב לו, השאלה בהחלט לגיטימית; וכבר הרחיב את הדיבור בנדון מאור עינינו, הרמב"ן, בראשית דרשתו לקהלת. אמנם תוכנה חייב להיקבע לא רק על ידי ניסוחה, אלא על ידי הטון שבה היא מוצגת, כאשר נקודת המוצא היא גישת ירמיהו הנביא: "צדיק אתה ה'... אך... הקווים המנחים הינם השאיפה לפיתרון, המודעות שאינו בהישג שכלנו, ומעבר לכל, קבלת מלכות שמים השוללת כל התניה בין מציאתו לבין המשך עבודת ה' ביחס למובן זה. אנו, כאן היום, יכולים רק לגשש על פי היכולת שהקב"ה נתן לנו – מתוך אמונה מושרשת מצד אחד, ומתוך רצון להבין מצד שני. ברם, ישנו גם "למה" שני: לא מפני מה אלא לשם מה, לאיזה יעד, לאיזו מטרה. אם בקשר ללמה הראשון אין בכוחנו לתת מענה. לגבי הלמה השני אנו לא רק יכולים אלא גם חייבים להבהיר – להעמיק לחדד את מודעותנו ותודעתנו לגבי המטרות והיעדים העומדים ושחייבים לעמוד לנגד עינינו.

אין לדבר כאן, כמובן, על הלמה במובן הספציפי: לשם מה נמצאים בגשר קסמיה מבחינה אסטרטגית טאקטית צבאית מדינית וכדומה. הנושאים האלה שנויים, כידוע, במחלוקת. אבל לשם מה, בכלל, בחורים כאלה נמצאים היכן שנמצאים, חשופים לסכנות, פיגועים ומארבים? הלמה הזה עלינו לפצח במלוא העוצמה ובמלוא כוחות הנפש.

התשובה הינה, כמובן בקוויה הכלליים, הסבר המאבק הממושך לשם קיומנו כמדינה ועם, לשם ביצור מעמדנו כאן בארץ, פיזית ורוחנית כאחד. אנחנו נאבקים על יכולתנו לקיים כאן מדינת יהודים – מקום בו יהודי יכול למצוא מקלט, בו הוא יכול להתהלך קוממיות, בו ניתן לפתח במלוא קשת הקיום, הן האישי והן הציבורי מדינה יהודית ריבונית, בעלת תכנים המושרשים במסורת העבר ובעלת יעדים היסטוריים בחזון שלעתיד.

בשעות קשות כאלה, בהן אנו חווים מה המחיר האדיר שמשלמים בעבור הגשמת שאיפותינו, גם מי שאינו משלם את המחיר, חייב לשאול את עצמו מה היעד ומה היעוד. אני נמנע ככל שניתן מלסחור במתים, גם אם הכסף הולך לצדקה. חלילה לי להפיק רווחים ישיבתיים, ולו רוחניים, משימוש בזכרם של קדושים שהלכו לעולמם. ברם, גם ללא שימוש מגמתי בזכרם, כלום יתכן שבנסיבות האימות שנוצרו לא יפיקו בני חבורתם לקח? מכות כאלה מביאות אותנו לראות את קיומנו, אם הלאומי ואם האישי, בפרספקטיבה אחרת, ולשוני הזה צריכים להיות שני ביטויים. ראשית, נטייה יותר ברורה ומקיפה לראות לא רק את האינטרסים האישיים, אלא להתעלות ולהתנשא מעבר להם כדי להיזכר ולהתייחד מחדש עם אותם יעדים מרכזיים שלמענם אנשים נדרשים להיות מוכנים לשלם – ולעיתים, ר"ל, אמנם משלמים – את המחיר הגבוה ביותר. קציר הדמים יחשל נחישותנו לקיים בארץ מדינה בעלת צביון ישראל סבא כבית אשר כל יהודי יוכל לחיות בו. שנית, יש לבחון בפרספקטיבה אחרת גם מה מתבקש מאתנו באורחות חיינו במישור האישי: שנשכיל יותר לראות לא רק את היום, ולאור היום, אלא לראות את הנצח ולראות את היום לאור הנצח. שנדע לקבוע סדר עדיפויות תוך כדי מבט המתנשא אל על, תוך כדי שאיפה להגשים אותן מטרות שלמענן, אישית ולאומית, נוצרנו. לא מדובר בניתוק ממציאות הווי יום יומי בו אנחנו, בדרך הטבע, מושרשים. אך עלינו לחיות כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, באופן שפעילותנו השיגרתית – אם בלימוד, אם בתחומים אחרים של עבודת ה', אם במיגזרי חולין ממש ישתלבו וישתבצו מתוך ראייה כוללת בתוך מסכת ערכים ומערכת קיום המונחית על פי אדני "שויתי ה' לנגדי תמיד". זאת ניתן לדרוש, וזאת יכול כל אחד, לפי כוחו והתמסרותו להגשים. בכל אופן, בשעה כזאת לא יתכן שנחשוב על פחות. הקב"ה ינחם ויאושש את המשפחות, ויאיר פניו לבית המדרש הזה בו דני ודידי היו כל כך מושרשים.

וכל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'.

הרב יהושע יגל

הספד בלוויה

המדרשיה שיכלה את אחד מטובי בוגריה, ישיבת הר עציון את אחד ממצוייני תלמידיה, וחיפה את אחד מיקיריה.

רק לפני שבוע ביקרת במדרשיה בחופתשך הקצרה. סיפרת בשלוות נפש שאיפיינה אותך על התנאים המסוכנים מחד גיסא, ועל קביעת עיתים לתורה ועל שיעורים שחברים מעבירים מאידך גיסא, וכעת אנו מלווים אותך לבית עולמך.

במדרש מובא: "היה אהרן עומד ותוהה ואומר: אוי לי שכך הגיעתני. נכנס משה אצלו והיה מפייסו. אמר לו: אהרן אחי, בסיני נאמר לי שעתיד אני לקדש הבית הזה, באדם גדול אני מקדשו. הייתי אומר או בי או בכ הבית מתקדש, עכשיו נמצאו בניך גדולים ממך וממני, שבהם הבית מתקדש". זכה דורנו למה שלא זכו דורות רבים – לתקומת מדינת ישראל. חשבנו שבית ישראל במדינתו יתקדש על ידי גדולי התורה, על ידי ענקי ההלכה, אך כנראה שקדושתכם גדולה ונעלה מעל הכל, מסתבר שדרגתכם היא הנעלה ביותר והמקודשת ביותר. נפילתך ונפילתם של חבריך ושל כל חללי צה"ל מחייבות אותנו ואת כל עם ישראל להתעלות ולהתקדשות.

דוד יקרנו, הינך נצר למשפחה דגולה של כהנים, של מחנכים דגולים, הוריק – אביך היקר, שיאריך ימים, דודיך וסבך הגדול, שהודות להם קם לנו דור של בני תורה – מקדשים שם שמים בפשטותם ובצניעותם.

במידותיך התרומיות, בטוב לבך ובהליכותיך הנעימות הסתרת את כשרונותיך העילאיים, הן בלימוד התורה והן בלימודי המדע למקצועותיהם. היית תלמיד מצטיין בכל השטחים, אך הצטיינותך הגדולה ביותר היתה בירת שמים ובמידותיך הטובות.

הקרנת על כולנו בתפילתך הזכה ובהליכותיך.

על דוד המלך נאמר (שמואל-א טז): "והוא אדמוני עם יפה עיניים וטוב רואי". המדרש אומר על כך, שכל הרואה אותו נזכר בדבר הלכה. בהנהגתך הישרה הצנועה והפשטה חייבת אחרים, הקרנת על חבריך על מוריך ורבותיך.

נפילתך מחייבת את כולנו ואת כל העם היושב בציון לקידוש שם שמים,
לנכונות למסירות נפש. ויהי רצון שנקדש שם שמייים בחיינו, ויבולע המוות
לנצח, ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים, אמן.

דברים שנאמרו על דוד בכינוס חברים בבית ההורים

דודי כהנא: בתחילת שנה א, שאלתי את דוד מדוע בחר ללכת דווקא לגוש. להרבה חברים במדרשיה היו אחים מבוגרים שלמדו בישיבות אחרות ורבים מהם הלכו אחריהם לאותן ישיבות. ואילו הוא לא! הוא ענה לי תשובה סתמית, שלאחר מעשה היה בה כדי להעיד על מקוריותו, וכך אמר: "מאז שאני זוכר את עצמי אני הולך אחרי אחי הגדול; כך ל'מכינה', כך גם למדרשיה, ואת זה אני לא רוצה לעשות. אני לא רוצה ללכת לשעלבים בעקבות אחי הגדול".

עידו פיזם: הגענו לגוש שלשה חברים מישיבת "יבנה" בחיפה, וכמעט שלא היכרנו אף אחד. החבר הראשון שיצא לי להכיר חוץ מהשלושה היה דוד. הוא הכיר לי חברים נוספים. למדנו בבוקר "משנה ברורה", ספר שאהב מאוד והיה בקי מאוד בראשי התיבות שהופיעו בו – ידע שחסר לי אז. הוא לימד אותי דברים רבים ונתן לי רקע לספרים שה'משנה ברורה' מצטט.

אהרן דוד: כבר בשיחה הראשונה עם דוד שמתי לב שהוא שמח כל הזמן. שמחה היתה שזורה בו לאורך כל מה שעשה, בין בישיבה ובין בצבא – תמיד! הוא סיפר בדיחות בצורה המיוחדת לו, וכמו דברים רבים אחרים שעשה, היה זה מתוך רצון להתחלק עם האחרים, לא להשאיר רק לעצמו. כך נהג גם בצ'ופרים שהיה מביא, תמיד חילק בין האחרים. אפילו מי שלא היה באוהל, היה מבקש להשאיר לו את החלק שלו, שכשיגיע יקבל. כזה היה דוד לכל אורך היכרותנו, תמיד משתף אחרים בשלו.

האב: אני רוצה להוסיף כאן נקודה. ביום רביעי לפני ההלוויה הייתי צריך להחליט אם ישמיעו מטחי כבוד או לא, והתחבטתי בנקודה זו קשות. כפי שאתם בוודאי יודעים, ישנן משפחות שלא רוצות בכך משום שהדבר לא נהוג בעם ישראל מדורי דורות, ולמרות שמבחינת ההלכה אין בכך בעיה עדיין קיימת השאלה האם זה מתאים למעמד או לא. שאלתי בישיבות "הסדר" שונות כיצד נהגו משפחות שכולות אחרות, ואמרו לי שרובן המוחלט הסכים שיירו מטחי כבוד. באותו רגע נזכרתי במקרה שאירע בשמינית במדרשיה. יום אחד באמצע השבוע דוד

מופיע בבית. שאלתי אותו, מה קרה? והוא סיפר לי שכל המחזור החליט לברוח הביתה ולכן גם הוא בבית. אמרתי לו: "ואתה?" והוא השיב: "אני התנגדתי אבל כך החליטו, ולכן גם אני". אז אמרתי: "טוב. עכשיו הוכחת את מה שרצית להוכיח, סע חזרה". הוא ענה לי, שעדיין לא החליטו לחזור, וכשיחליטו – ייסע. אמרתי לעצמי באותו רגע, אם אצל כולם החליטו לירות מטחי כבוד, ודאי גם הוא היה רוצה זאת. משה וינר: דוד היה בחור חכם, וכשהיה מדבר עם אדם חכם, היה מדבר בדרך כזאת שהיה מפיק מעצמו את המאקסימום. אך לעיתים הייתי רואה אותו מדבר עם אנשים פשוטים או עם ילדים צעירים, והבחנתי שעם כל אחד מהם דיבר ברמה שלו. אם חושבים על זה היטב זה הרבה מאוד; זה מראה על גדלות.

הייתי עם דוד בחדר אחד בשנה א וגם לאחר שחזרנו מהצבא. חדרנו היה מלא תמיד בחברים. לעיתים עולים חדשים, ולעיתים סתם אנשים מוזרים, טיפוסים, שאם תספרו את החברים שלהם המספר יסתכם רק באחד – בדוד. בהתחלה לא ידעתי להעריך זאת, ורק לאחר האסון יצא לי לחשוב על כך ברצינות. לדוד היה מן "גלאי" כזה של אנשים בודדים, הוא היה יודע כיצד לפגוש אותם ולהתחבר אליהם מיד. אינני יודע כיצד, זו היתה ממש אומנות. הוא היה רואה בחור, מוצא איתו נושא משותף, מדבר איתו ולאחר מכן מזמין אותו לחדר להמשך השיחה. ישנם בחורים רבים מבני חוץ לארץ שנמצאים בישיבה או שהיו בישיבה והרבה מהם מקובלים כיום בחברה ומרגישים שהדבר בא להם באופן טבעי. זו בדיוק היתה השתדלותו של דוד.

מוטי אלפרין: דוד לא היה טיפוס של מנהיג חברתי, או אחד הדורש תשומת לב מכולם, תמיד היה עושה את הדברים בלי שאף אחד ירגיש. מעולם לא שמת לב מה עשה אם לא היית מעורב בכך. עם כל זאת עשה את הדברים בצורה הטובה ביותר.

דוד: דוד למד במגמת "מחשבים". חוץ מאהבת המקצוע שהיתה נטועה בו וההשקעה שהשקיע שעות על גבי שעות, היתה בו המקוריות והיצירתיות שנחוצים מאוד במקצוע: הבזק של רעיון איך להגיע לפיתרון בצורה הקצרה ביותר והמבדיקה ביותר. מקרה נוסף שמעיד על כך, אירע באחד משיעורי המתמטיקה כאשר המורה נתן לפתור תרגיל בכיתה. כל הכיתה פתרה את הבעיה בצורה מסויימת, ודוד ניגש ללוח והראה דרך פיתרון אחרת. זה היה תרגיל מסובך מאוד וארוך, והוא הצליח להגיע לפיתרון בשניים שלושה שלבים בלבד.

אהרן: התכוננה שהיתה טבועה אצל דוד היא הרצינות. בכל מה שעשה, היה רצון לא "לחפף" לא היה אצלו משהו "בערך". לכן אהב מאוד לעסוק

בפיתרון חידות. כאשר לא היה מצליח לפתור אותן היה הדבר מטריד אותו מאוד. תמיד שאף לשלמות.

האב: אגב, אהרן, אתה יודע שבאותו מוצאי שבת שביקרנו אצלך הוא אמר לי שאלך הביתה כי רצה לדבר איתך ולשמוע בדיוק מה היה ולא רצה שאני אשמע; פשוט לא רצה שאדע אילו סכנות אורבות לכם. לא שאני לא ידעתי, אבל הבנתי שרצה לדבר איתך לבד, לכן הלכתי. אחד הדברים האחרונים שהוא אמר לי, כשנפרדתי ממנו בראש הניקרה, הוא שביום ראשון החברים עדיין לא יורדים מהקו בלבנון והם מגיעים רק ביום שני, ושבגלל זה אתה תהיה לבד בבית החולים. לכן באנו ביום ראשון בערב לבקר אצלך.

רפי פischer: לצערי, לא יצא לי להכיר היטב את דוד; לא למדתי איתו יחד בתיכון וגם לא היינו באותה ישיבה. נראה לי, שהשיחה הארוכה ביותר שהיתה בינינו ארכה כרבע שעה וזו בעצם היתה הפעם האחרונה שדיברנו. כאילו יד המקרה זימנה שניפגש. הוא סיפר לי על ספר שקרא מסדרה של מדע בדיוני. הספר מתאר מלחמה בין שתי מעצמות; מעצמות אלו מקציבות מספר זהה של לוחמים לקרב מסויים, והלוחם שיישאר חי בסוף הקרב ישלוט על שתיהן. בסיפור זה היו משולבים נושאי המחשב והמדע העתידי. זו היתה שיחה קצרה, ורק לאחר מעשה התברר לי, שהוא דיבר איתי על דברים שהיו במרכז התעניינותו, מדעי המחשב ומדע העתיד.

חנן צוקר: בתקופת השרות השנייה ישנו באותו אוהל, וכשהיינו במוצב יצא לי לדבר איתו פעמים רבות. מה שזכור לי, ואולי כמקרה חריג ביותר, זו שיחה שנראה לי שמיצתה הרבה מחוש הצדק שלו. היתה זו השיחה האחרונה שלי עם דוד, והיא התקיימה יום לפני שנפל. יום לפני התקרית רואיינו מספר חבר'ה לרדיו לתוכנית עם עדנה פאר, ובבוקר יום המחרת התנהל ויכוח האם היו צריכים להיאמר ברדיו הדברים שנאמרו או לא. כשהתעורר הויכוח היינו בבית הכנסת. הצוות שלנו עמד לקראת היציאה, והתווכחנו האם צריכים אנו לגלות את לבטינו בקשר לקיום כל הפקודות, או שצריך להראות עמדה חזקה בציבור. זכורים לי דבריו. נראה שגם לו היו לבטים, כמו לכל אחד מאתנו, אבל הוא אמר: "בשום פנים ואופן לא, יש איזה גבול מסויים שממנו והלאה צריך לשמור את הרגשתנו לעצמנו; לא כל דבר צריך לבטא כלפי חוץ. זה יגלה לכאורה על פחד, ויבינו אותנו שלא כשורה; צריך להמשיך ולהראות חוזק כלפי חוץ". גם דני מושיץ הי"ד השתתף בוויכוח ושניהם הציגו עמדות שונות. כל אחד והצדק שלו, כל אחד נחרץ בעמדתו. דני אמר שהיינו צריכים להגיד את הדברים ברדיו כדי להראות שגם לנו,

בבחורי ישיבות, יש לבטים; ודוד אמר, שבשום פנים לא. אנחנו צריכים להיראות חזקים ואם לא ניראה חזקים זה יהיה הדבר שיהרוס אותנו. אריה נאמן: בהקשר לנאמר מקודם על ההברקה והמקוריות. היתה תכונה נוספת שבלטה אצלו בכל מצב. בכל בעיה שהתעוררה, כשהיו הכל נסחפים בלהט הדברים, היה דוד מנתח את הבעיה וממקד אותה. היינו נהנים לשמוע את הדעה שלו, לא מפני שתמיד היתה נכונה, אלא כיוון שידע למקד את דבריו. בהקשר לכך אני זוכר שבלבנון, תוך כדי פעולה, נתנו פקודה לירות רנ"ט, והוא ידה את הרנ"ט על משאית ופגע. אחד כך, כשחזרנו למוצב וסיפרנו לחבר'ה שדוד ירה רנ"ט, הוא אמר: "רגע, רגע, ספרו גם איך פגעת בול", ומילואימניק שהיה שם אמר לו: "מה אתה כל כך גאה לירות? יכול להיות שבעל המשאית היה חף מפשע!" ודוד השיב; "אני לא גאה שיריתי רנ"ט, אני גאה על כך שפגעת. ברגע שנתנו את הפקודה לירות, אני גאה שמילאתי את המשימה על הצד הטוב ביותר".

מוטי: דוד לא היה מן המתווכחים על בעיות הלכתיות. אבל מי שהכיר אותו ידע שהיה בודק תמיד שאכן העניינים יסודרו ומתקן את הצריך תיקון.

וזאת, בשקט, בלי להקים רעש ובלי למשוך תשומת לב.

בקיום מצוות דוד הקפיד תמיד על כל הפרטים הקטנים, ואף הזכיר בשקט לאנשים אחרים את הדברים ששכחו. דבקות זו בהלכה באה לידי ביטוי בנושא ברכת כהנים. מי שזוכר, בהיותנו במוצב – למרות שהיינו בתקופה של גשמים ולמרות הבוץ – לא היה בוקר אחד שהתפללנו במנין והכהנים לא היו עולים לדוכן. הם היו לוקחים חתיכת קרטון ומניחים אותה על הבוץ, חולצים נעליים, הולכים ליטול ידים בגשם ומברכים – למרות הקושי ואי הנוחות.

אריה כהן: כשעלינו לדוכן היתה לדוד "חזקה" על הצד השמאלי של ארון הקדש. זה התחיל עוד במדרשיה והמשיך בישיבה וגם בצבא. הוא תמיד אהב את הצד השמאלי ואינני יודע מדוע.

אהרן: בקשר לקיום מצוות. לפני שיצא לחופשה, דוד השאיר צ'ופרים לחברים. הוא היתנה זאת בכך שאת הצ'ופרים נאכל בפורים ודוקא ולא לפני כן, והסיבה ברורה.

האב: דרך אגב, בפורים למדתי עם דוד דיני אבלות; הואיל ואחד הקרובים שלנו היה אבל – זמן קצר לפני פורים – וחפשנו בהלכה את דיני משלוח מנות לאבל. תוך כדי הלימוד מצאנו בספר "כל בו אבילות" סיפור מעניין. דוד התלהב מהסיפור ואמר: "את זה אני צריך להביא לחברים". ועוד ביום ראשון בבוקר, לפני שנסענו לראש הניקרה, צילמתי סיפור זה מספר פעמים כדי לחלק לחברים.

שלומי סופר¹: בפורים שכבתי בבית הבראה ודוד, שבא לחופשה מהקו בלבנון, בא לבקרני. היתה זו שעת צהריים, ודוד הצטרף אלי לארוחה. לאחר שגמרנו, עלינו לחדר והוא נתן לי את משלוח המנות שאמו הכינה לי. היינו כבר שבעים, אך דוד אמר לי: "אם תתחיל לאכול עכשיו את משלוח המנות אני מצטרף אליך, כי חייבים לאכול את העוגה שאמי הכינה". הוא רצה למשוך אותי, כך שאקיים את המצווה ואוכל ממשלוח המנות. הוא לא רצה שאהיה "מדופרס" וכל הזמן ניסה לשמח אותי באותה ציניות שהיתה מיוחדת לו. כך גם במשפט האחרון שאמר לי: "אל תדאג לנו. אנחנו כבר נטפל בהם".

ירון אליאב: בקשר למה ששלומי סיפר בעניין הצחוק והבדיחות, זה אחד העניינים היחידים שאני זוכר. בשרות השני דוד ואני היינו באותה מחלקה. הגענו הישר מהשיבה והמ"פ שהבחין בכושרנו הירוד קבע לוח אימונים דחוס במגמה לשפר את המצב לפני העלייה לקו. וכך לילה אחר לילה היינו יוצאים למסעות עם אלונקות ובלעדיהן וסתם ריצוח שיגרתיות. באחת מהפעמים אני זוכר את דוד מתחיל להתנשף בצורה רצינית, כאילו משהו הולך לקרות לו. ושאלתי אותו: "דוד, אתה צרין עזרה או משהו?", והוא השיב: "לא, זה רק פסיכולוגי אצלי". לא הבנתי מה הוא אומר, והוא הסביר: "זה לא קשה לי, אבל ככה זה אצלי". אני חושב שזה אחד הדברים ששלומי התכוון בציניות הזו שלו. כל החברים שבורים והוא מתנשף כאילו הולך למות ואומר שזה פסיכולוגי אצלו. זה מאוד מצא חן בעיני.

משה: אני זוכר את דוד באחת מריצות הערב מתנשף בגלל בעיות נשימה שהיו לו. ניסיתי לעזור לו ולדחוף אותו, אבל גם הכושר שלי לא היה מן הטובים ביותר, ומהמאמץ התחלתי אף אני להתנשף. דוד כנראה קלט שגם לי קשה, ובשלב מסויים אמר לי: "משה, תנשום קצת יותר בשקט לא שומעים את הנשימות שלי..."

מוטי: בקשר לקשיי הנשימה, דוד רצה לטפל בזה בשלבים מסויימים, אבי מרגע שהגענו לשירות השני וידענו שאנחנו הולכים לעלות ללבנון, כן הבעיות הללו נשכחו כלא היו. לא היה צריך הפנייה ולא בדיקות, כאילו היה הכל בסדר.

שלומי: מהשירות הראשון זכרתי את דוד רק בגלל בעיות הנשימה, וממילא באופן טבעי, כמ"פ בשירות השני, כשדוד הגיע אלי לשיחת ההיכרות שאלתי אותו מה קורה עם זה. תשובתו היתה שמרגע שהוא מתחיל את השירות אפשר לשכוח את זה. הוא רוצה להיות כמו כולם, ולקבל פק"י

1. המ"פ של הפלוגה בארץ, נפצע ביום העלייה ללבנון, והוחלף על ידי יעקב רחימי.

כמו כולם. הוא שאל אותי אם הוא יוכל להיות רנ"טיסט אמרתי לו שזה בסדר, ושהוא יקבל את הפק"ל שהוא רוצה.
האב: נדמה לי, רחמימי, שאתה סיפרת לי על העניין עם הרנ"ט, שהוא תמיד רצה להיות ראשון. אתה זוכר שאמרת לי את זה?
יעקב: הוא טען: "אני לא הראשון, אני אחרי רפי". זאת משום שלא רצה להוריד ממנו תואר זה, ולכן תמיד אמר: "רפי הראשון אבל אני שואף להיות השני".

דודי: יצאתי עם דוד ל"טווס" (סיור רגלי) האחרון ערב ההיתקלות. היה זה סיור ארוך מהרגיל שהחל בשעה שתיים, מיד אחרי הראיון עם עדנה פאר, והסתיים בשעה תשע בלילה. עם דימדומים, השעה הקריטית מבחינת ירי האר.פי.ג'. שכבנו מאחורי ה"בית הלבן" והמתנו למחבלים שיגיעו. לפתע שמענו קול של טוסטוס מתקרב – וההסבר היה ברור... כולם היו מתוחים, מרוטי עצבים, ואפשר היה לחוש בזה ממש. ניסים תיכנן, חילק פקודות והכין את יוסי ודוד לירי רנ"ט. אני זוכר אותו קם, וממש היה מרשים לראות את הרצינות והדריכות. הוא כיוון את הרנ"ט וציפה. זה היה רגע מפחיד מאוד, ולמרות זאת דוד המתין דרוך בשיא קור הרוח (אגב אחר כך הטוסטוס התרחק ולא ראינו אותו יותר).
יעקב: לא היכרתי את דוד מהשירות הראשון. הוא בא אלי למחלקה ליומיים אבל עבר מיד ל"דרגון", וכל מי שיודע דידי עבר ל"דרגון" בגלל בקשה אישית שלו, לא בגלל החלטה של הסגל. נתקלתי בו רק כשעליתי אליכם ללבנון, והפריע לי שבתור מפקד יכולתי לתת לו ציון כחייל, אבל מבחינת יחסי אדם לאדם לא היכרתי אותו. היום אני יכול להצביע על כל אחד, וחץ מה"חייל שבו" אני יכול להעלות קווים לדמותו. אצל דידי היה הדבר קשה מאוד ובעייתי בשבילי. ירדתי לארץ מהקו בלבנון, הייתי פה ב"שבעה" כמה פעמים וקלטתי רשמים. עליתי שוב ללבנון ושמעתי מהחברים דברים נוספים. הכל חזר והוביל לאותה נקודה: דוד היה מסוג האנשים שנמצאים בכל מקום, שבכל מקום עושים, אך לא מרגישים בהם. כמעט כל אחד שסיפר הערב משהו אמר: "יש מקרה שאני הייתי השותף היחיד ל...", ועד שסיפרתם איש לא ידע על כך, עד כדי כך שאת כל הסיפור עם ה"חוצניקים" אפילו ההורים לא ידעו. דבר המוכיח על צניעותו של דוד, ועל פשטותו.

דודי: בתקופה בלבנון היו לפלוגה משימות ומטלות רבות וקרה לפעמים שחברים התווכחו בינם לבין עצמם. אצל דוד אני לא זוכר אף לא פעם אחת שהתלונן על תפקיד מסויים. מה שאמרו לו הלך ועשה, בכלל בלי שום וויכוח. וזאת, במשך כל התקופה!
מנחם גדרון: שאלתי אותו פעם בשמירה "לא איכפת לך עם מי אתה שומר?

אף פעם אתה לא צועק ואף פעם לא משנה את זמן השמירה?! הוא ענה לי, שהוא "לא מתעסק בעניינים קטנוניים". באותו זמן לא ייחסתי לכך חשיבות, אך ב"שבעה" ראיתי בבית ההורים מאמר שכתב בכיתה י, ובראש העמוד הוא כתב כך: "אסור לראות אף פעם כל פרט לחוד. צריך לצאת ולראות את הכלל ומתוכו את הפרטים". משפט דומה הוא אמר לי בשבוע שבו נהרג. ירו אז צרור כדורים לכיוון המוצב שלנו מ"בית צד"ל", והוא יצא מהאוהל וצעק שיורים עלינו. אמרתי לו: "מה אתה מתרגש, הרי יורים פה כל הזמן", והוא השיב: "מרגישים שלא היית בבית בזמן האחרון; אני רק עכשו חזרתי מחופשה בבית. כשאתה נמצא שם ומסתכל החוצה או יותר נכון פנימה לנפש, אתה רואה היכן אתה נמצא ומול אילו סכנות הינך עומד. זוהי ההסתכלות הכללית, המקיפה, האמיתית. מבחון נראים הדברים אחרת".

כך הוא היה גם בישיבה. פעם בא אלי וביקש שאלמד עם "חוצניק". ענית לי: "שמע, זה לא בשבילי" וכו', אך הוא לא נכנע והמשיך: "אמנם אתה מקדיש חצי שעה – ועל אף שאולי זה פוגע ולא נוח – אך בשביל ההרגשה של אותו אדם לאחר חצי שנה שתלמד איתו, הדבר שווה". השתכנעתי!

מוטי: דוד אמנם העיר לפעמים בעניין השמירות, אך ההערות שלו היו רק מתוך דאגה לזולת – תמיד קבל על כך שפלוגי שומר יותר מדי, או אלמוני מקבל עמדה לא נוחה, מעולם לא טען לעצמו. שאול וידר: שבועיים לפני שאירע האסון שמרנו יחד בכניסה למוצב. שאלתי אותו, אם יש לו תלונות ואם הכל כשורה, והוא אמר לי: "שמע, לא מפריע לי שעות שינה; באמת זה דבר קטן. מה שמפריע לי זה שעבר השבוע הזה ולא הספקתי לקרוא דף מספר!" שבוע לאחר מכן הוא בא אלי בשמחה ואמר: "השבוע כבר קראתי מאה וארבעים דף!" זה מעיד על עושר רוחני.

ישראל שוויבר: בתקופת השירות הראשון הייתי עם דוד במחלקת ה"דרגון". היינו כשנים עשר חברים דתיים, אך היה לנו די קשה לארגן מנין. היו ימים שהחברים התרגזו ואמרו: "היום אין מניין, נתפלל ביחידות". דוד היה מאלה שיום יום דאג להעיר איש איש שיבואו לבית הכנסת. תמיד היה מהראשונים שהגיעו לבית הכנסת, וכשנאלצנו להתפלל ללא מנין הדבר כאב לו.

דודי: בישיבה יש מושג של "להגיד דבר תורה". זה אומר לקום לפני הישיבה כולה ולפני ראש הישיבה, בסעודת שבת, ולומר מספר מילים על פרשת השבוע. בדרך כלל פוחדים ממעמד זה ומטעמים מובנים... דוד קיבל להגיד דבר תורה באחת השבתות הראשונות, לאחר חזרתנו מהשרות

השני. חברים אחרים שראו את שמם מופיע בין האומרים התרגשו ואילו דוד לא התרגש כלל. שאלתי אותו מה הוא מתכנן להגיד והוא ענה: "לא יודע, אבל אותי מרגיז שאנשים מאריכים בדברים ומנסים להראות את חוכמתם. אני את זה ודאי לא אעשה. אני אומר משהו בשיא הקיצור אפילו בקיצור מופרז ומוגזם – אף שלא יגידו שאני חכם". למען האמת לא כל כך האמנתי לו, כיון שהיו הרבה כאלה שאמרו זאת אבל לאף אחד לא היה האומץ לבצע. בערב שבת שאלתי אותו האם יש לו מה להגיד והוא ענה: "כן! משהו קצרצר, דקה וחצי לא יותר!". לאחר תפילת מעריב נגשתי אליו שוב והוא אמר לי: "הרגע ראיתי רש"י מענין על הפרשה – החלטתי לדבר עליו ולא על מה שהכנת". אם אני זוכר, זה היה הרש"י שמסביר מדוע נזיר זיזר עצמו מהיין. רש"י נותן שתי תשובות. דוד קם, הציג את השאלה של רש"י, השיב את שתי התשובות והתיישב.

משה: החסרת משהו, הוא אמר שיש סיבות שונות להיות נזיר, אך העיקר שזה יהיה "לִיה"!

ראובן מושקין: דיברנו הרבה על העזרה לזולת של דוד, והדברים באו לידי ביטוי לא רק במסגרת הפרטים אלא גם בדברים כלליים יותר. למשל, לפתור את הבעיה הכלכלית של מדינת ישראל. היו לנו ויכוחים על כך והדבר העסיק אותו ממש יום ולילה. זאת, מתוך תחושה שחייבים לעזור, וחייבים לחשוב, אפילו על הבלתי אפשרי.

משה: חוץ מהשאיפות התורניות היו לדוד שאיפות במדעים. הוא עבד על תוכניות בענייני מחשבים ואירודינמיקה הקשורות בהדמיית טיסה לפרחי טיס. הדברים האלה היו מוטבעים בו עמוק והוא תמיד ניסה למצוא את שביל הזהב בין הנטיות השונות.

מוטי: תכונה שהיתה בולטת אצל דוד היא השלמות. דברים שהאמין בהם קיים ועשה ללא סייג, וללא פחד מדעות של אחרים על כך.

אהרון ברגר: אינני בן גילו של דוד. לא חבשנו יחד את ספסל הלימודים, לא למדנו בחברותא, ולא עברנו מסלול צבאי משותף.

נפגשנו כתלמידים באותו מוסד. ראשית במדרשיית "נועם", ולאחר מכן בישיבת "הר עציון". התיידדנו, החלפנו חוויות, סיפורים בדיחות; וכך לפני הגיוס הוא סיפר לי על חיי הצבא והכין אותי נפשית למה שעלי לצפות. כאשר שמעתי שדוד נהרג, מעבר לאבידה האישית הגדולה הרגשתי שאבד לי דבר יקר, חשתי כי אבד לי חבר אמיתי.

אריה כהן

עבד לעם ה'

קשה עד מאוד לתאר אדם הכולל רצונות מאוויים, שאיפות ותכונות, צורת הליכה, סגנון לבוש, סגנון דיבור וקו חשיבה. לא ניתן להקיף אישיות כל כך מורכבת ורבת גוונים – וכזה היה דוד.

אנסה להעלות קווים לדמותו של דוד על ידי מספר סיפורים, שיש בהם מעט מזעיר כדי לעמוד על אופיו של אדם במערכת עניפה של יחסים בין אדם לעצמו, בין אדם לחבירו ובין אדם לקונו.

במדרשה היה דוד בין מארגני ה"דף היומי". הוא ליווה את הלימוד במשך כמה שנים והיה – בעת הצורך – בין ממלאי מקומו של המעביר הקבוע. תופעה נפוצה היתה לראות את דוד הולך אל בחורים מה"אליפים" (כינוי לתלמידי החמישית במדרשה) ומה"בטיחים" (כינוי לתלמידי השישית) ללמוד עמהם, לענות על שאלותיהם, לדבר אתם או לצחוק עמהם. ניתן היה לראות זאת בין בסדרי ערב ובין בחדר המחשבים.

יחד עם דוד התכוננתי לבחינות הבגרות במתמטיקה. כחיפאים, היינו מגיעים איש לבית רעהו ופותרים יחד בחינות בגרות משנים קודמות. אך כלל היה בידינו, כל לימודי המתמטיקה – כך אמרנו – הרי מיועדים לפעול על שכלו של האדם, ומה יותר טוב אם לא משחק 'שח' לפיתוח החשיבה! ולכן, היינו פותרים מבחן וכנגדו משחקים משחק 'שח', פותרים מבחן ומשחקים 'שח'; וזכורני, שבסך הכל שיחקנו יותר משחקי 'שח' מאשר פתרנו מבחני מתמטיקה. למותר לציין שדוד הצליח בבגרות זו והיה לו יתרון גם במשחקי השח.

בישיבה המשיך דוד במשחקי ה'שח', אך כיוון שהיה הזמן מוגבל לשעות מנוחת הצהריים, עבר דוד לשיטת משחק שזמנו מוקצב על ידי שעון עצר. בשיטה זו לכל שחקן זמן חשיבה קצוב ולפיכך שני גורמים מכריעים את המשחק – גורם החשיבה וגורם הזמן. בצורה זו ניתן היה לנצל את המנוחה לאכילה למשחק ולתנומה.

בישיבה למדתי עם דוד כחצי שעה ביום. בחרנו ללמוד כתבי הראי"ה קוק, כי דוד אמר שזה חומר שאינו מכיר כל כך והיה רוצה להכירו.

זכורני קטע שלמדנו מ"אורות התשובה" (פרק ד פיסקה א) התקשינו בו.
בקטע אומר הרב קוק:

"בהגות מילין אי אפשר לנו לבטא את המחשבה רחבת השחקים הזאת, ייחודים אנו מייחדים, בשמות אנו מכוונים; נקודה – שמים וארץ חדשים ומלואיהם אצורים שם. אות – ועולמים מתגלים, תיבות – ורבבות עולמי עד והמון יצורים, שלו ועלז, מלא חדות אל אלים, מלא שלום ואמת. והנשמה הולכת ומתקנת"

התחבטנו בבעיה כיצד דבר כה קטן, נקודה או אות, נותן ביטוי לדבר גדול ועצום. עד שדוד הביא דוגמא ממדעי המחשב שבהם על ידי אות או קוד מסויים ניתן להוציא עניינים שלמים מהמחשב, וכך הובהר לנו איך על ידי אות או תיבה מתגלים עולמות שלמים. דוד לא נח ולא שקט עד שהבנתי איך פועלת השיטה להכנסת נושאים במחשב והצפנתם בקודים, וכך הבנתי את הקטע.

המאמר האחרון, שאותו למדנו יחד לפני צאתנו לצבא, היה מאמר "עבודת אלקים" (מתוך "עקבי הצאן" לראי"ה קוק). מתוך עבודת אלקים בהיכלה של הישיבה יצאנו לעבודת אלקים מסוג אחר לגמרי בצבא. וכעבד לעם ה', נפל דוד על משמרתו.

יהי זכרו ברוך.

והוא נחבא אל הכלים

"מוציאים ספר לזכרו של דוד הי"ד. אולי תכתוב משהו, קווים לדמותו?".
"משהו", "קווים" – כיצד יתכן לתאר משך חייו של אדם ב"משהו",
ב"קווים", במספר עמודים? הניתן לתמצת הכל?

אתה יושב ליד השולחן, דף חלק לפניך. מה נכתוב? ופתאום הדף הופך
למסך, עליו מוסרט אותו פרק חיים, אותן השנים שבהן הכרת את דוד –
והזכרונות מציפים אותך: הפגישה הראשונה במכינה בכפר סבא, החיים
המשותפים בחדר במדרשיה, מתקבלים לישיבת "הר עציון", שנה א, החזרה
מהשירות הראשון... ופתאום – אתה נזכר באותו לילה נוראי, אי שם ברמת
הגולן: הידיעה ברדיו שדני מושיץ הי"ד נפל, יש עוד הרוג – ואתה יודע
ששאר חברי מחזורך אשר ב"גבעתי" נמצאים באותה פלוגה. החרדה.
העצבנות, חוסר היכולת לנוח לרגע – ובעיקר הרצון לדעת (או שמא –
חוסר הרצון לדעת) – מי השני? והנה החדשות של השעה שמונה ואתה
שומע את השם: דוד "דידי" כהן מחיפה. והמוח בתחילה מסרב לקלוט, אינך
מאמין – לא! לא יתכן! ואט אט האמת המרה טופחת על פניך והכאב
מעמיק כפליים. לאחר מכן – הביקור בבית ב"שבעה", האזכרות ביום השנה
לנפילתם. ובמשך הזמן הכאב נעשה יותר ויותר קהה, השיכחה, אותה נתן
הקב"ה ברחמיו הרבים, פועלת. ואז – אתה מתבקש לכתוב. ושוב הפצע
נפער, שוב מרגישים את הכאב החד.

ואז אתה מבחין כמה קשה הכתיבה, ואתה מקווה, לכל הפחות, שאכן
תצליח לכתוב "משהו" ראוי לשמו, "משהו" שבאמת יוכל להסביר לקורא –
מי היה דוד בעיניך.

היתה לי הזכות להכיר את דוד שנים רבות, מאז היותנו במכינה של
המדרשיה, "קרית יעקב הרצוג", בכפר סבא. אך הקשר החזק באמת נוצר
כאשר דוד עבר לחיות בחדרי, בכיתה י במדרשיה. בילינו שעות רבות יחד,
הואיל ובנוסף להיותנו חברי חדר, היינו גם באותה כיתה. למדתי להכיר את
דוד מקרוב, וברצוני לשפוך אור על שתיים מתכונותיו הבולטות, שלעיתים
התנגשו זו בזו וגרמו לאי הבנות עם חברים במחזור, אשר לא הבינו את
מניעיו.

כאשר אני מדבר על תכונות בולטות – בעצם אני טועה בדברי. אחת מהן לא "בלטה" כלל. כאשר ניסיתי לחשוב על הדבר העיקרי המייצג את דוד – מיד נזדקר לעיני הפסוק שנאמר על שאול המלך: "...ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הכלים" (שמואל-א' י, כב). ולא רק אני הבחנתי בזאת. המשפט הראשון בקטע "לדמותו של דוד", אשר הופיע ב"עלון שבות" שיצא לקראת יום השנה הראשון לנפילתם, הוא אותו הציטוט. וכן ניתן לראות בדברים שכתבו אחרים באותו עלון.

דבר זה לא נבע אצלו מהעובדה שלא היה לו מה לתרום – אדרבה! לדוד היה הרבה מה לתרום והוא אכן עשה זאת – אך בשקט, בלי פירסום. כך הוא הרגיש שהדברים צריכים להעשות.

אחת הדוגמאות הטובות לכך – הטיפול בעירוב במדרשיה. אמנם המדרשיה היתה מוקפת גדר, אך היה עירוב שהקיף את מגורי המורים וצוות ההדרכה ואת ביתו של הרב יגל שליט"א. בכיתה י היו לדוברי אנגלית שעתים חופשיות ביום שישי בבוקר, ודוד היה "סוחב" אותי אתו כל פעם לבדוק את העירוב. הוא תמיד טרח להסביר לי את העיקרון לפיו בנוי כל קטע בעירוב, ואם היינו מגלים קטע שהיה צריך תיקון – מיד טיפל בזה. ופעם, כאשר נתגלה קטע של תיל שהיה צורך דחוף להחליפו – הלכנו יחד בגשם סוחף לחנות במרכז פרדס-חנה על מנת לקנות את הדרוש לתיקון. וגם ביום האחרון של שנת הלימודים, כאשר רוב התלמידים היו כבר בדרך הביתה – נשאר דוד לתקן חלק מן העירוב, על מנת לוודא שהעירוב יהיה כשר גם במשך חופשת הקיץ.

המאפיין השני הבולט בדוד – עצמאותו. במשך רוב הזמן שהיינו במדרשיה, היו הוריו בשליחות בחוץ לארץ. וזה גרם לכך שדוד נאלץ להסתדר בכוחות עצמו. וגם דברים, שאולי אחיו או אחותו הגדולים יכלו לעזור לו – העדיף לעשות לבד. אך העצמאות הזאת לא התבטאה רק בדברים חיצוניים – זה היה הקו שהנחה אותו בדעותיו. דוד לא היה מוכן להתפשר, להיכנע ללחץ הציבור, אלא אם כן הוא הרגיש שאכן נכון הדבר. שעות ארוכות שוחחתי אתו על נושא זה במשך שנה א בשיבה. פעם שאלתי אותו: "האם לא עדיף, לפעמים, בכל זאת ללכת עם הציבור, רק על מנת למנוע חיכוכים?" "בוודאי שלא" ענה לי "אם תכנע פעם אחת, רק למען השגת 'מי מנוחות' – בפעם הבאה, כאשר באמת יהיה צורך בהתנגדות – כבר יהיה הרבה יותר קשה לעמוד בזה."

לפעמים, דוד עשה זאת בצורה קיצונית מדי. כאשר הוא חשב שהוא צודק – כל השיכנועים לא עזרו. ולעיתים קרובות, התנגשויות בינו לבין אחרים שנבעו מכך רק הוחרפו יותר – הואיל והיה אדם סגור ולא היה מסביר את נקודת המבט שלו בוויכוח. ותקוותי היא, שאם יש אדם שפעם רב עם דוד,

שיבין שלא היה זה, בשבילו, ויכוח על אותו דבר מצומצם – כי אם חלק ממלחמה מתמדת עך ערך שנראה בעיניו כחשוב ביותר. אך ברוב המקרים, הלכו שתי התכונות הללו יד ביד. דוד היה תורם, משקיע, נותן את כל מה שהיה יכול לתת – מבלי לבקש עזרה מיותרת, מבלי להסתמך על אחרים שלא לצורך. ואת כל זה עשה ללא פרסום, בדרכו שלו – עד שלעתים אף חבריו הקרובים לא ידעו. התפלאתי לשמוע מאביו, כאשר באתי לנחם אבלים, שסיפרו לו שדוד היה מעביר חוג בכפר עציון – דבר שלא ידעתי עליו כלל.

כך היתה דרכו. דוד נקרא ל"ישיבה של מעלה". ואנו, אשר כבר לא זוכים שיהיה בינינו, יכולים לזכור אותו בכך שנשתדל למלא ככל שנוכל, את החלל שנפער בשורה הראשונה של התורמים בעם ישראל.

ניתאי גלס

“על זאת תאבל הארץ”

עומד אני לספר על דוד הי”ד, מנקודת מבטו של חבר. כחבר, רוצה אני לספר דברים מעט יותר אישיים, כיצד הכרתי את דוד, מי הוא היה בשבילי ומהי ההרגשה לאחר הסתלקותו. לפני יציאתנו לתקופת השירות השנייה, למדנו דוד ואני בחברותא אחר הצהריים. אך לא היה זה “לימוד בחברותא” במשמע המצומצם של הביטוי. חוץ מהלימוד היינו משוחחים מידי פעם על מספר עניינים כלליים, כפי ששני חברים טובים נוהגים לעשות.

אחד הדברים שעניינו את דוד ואשר אהב ללמוד ולקרוא על אודותיו ולהתעמק בו עד היסוד, היה נושא המחשבים והלייזר. זכורני פעם אחת, ויכוח שהיה בינינו לגבי כניסתו של המחשב האישי למהלך החיים. אני סברתי, ששינוי כזה יפגע בכושר החשיבה של האדם, ויביא להגברת עצלנותו בהיותו תלוי במחשב האישי. דוד קם, נזעק ואמר: “בשביל לומר דבר כזה, צריך לא רק להבין בזה, אלא גם לחיות את זה”. והוא אכן חי זאת תוך כדי שילוב חייו הרוחניים בעולם הזה עם ידע מדעי עשיר. דוד לא היה מסוגם של בחורי הישיבה שלאחר הגיעם לישיבה מתנתקים ומתנזרים מחיי העולם הזה. להיפך, לא פעם אמר לי: “מי שמבין ומתעמק בחיי העולם הזה ישכיל להבין את חיי העולם הבא”.

בנוסף לכך היה דוד “איש ספר” בתחומים רבים, ותמיד היה חדרו משכן לספרים עבי-כרס בעברית ובאנגלית. אבל הדבר החשוב והבולט ביותר אולי מכל דבר אחר באישיותו, היו דווקא החיים החברתיים שלו.

דוד היה בחור שקט וביישן. הוא היה מסוגל ליצור קשרים עם אנשים מכל מקום בעולם, אשר היו מגיעים לישיבה לתקופת זמן קצרה ואף ארוכה. דוד היה בעבורם הכתובת! תמיד התעניין לשמוע ולהבין מה עושה כל אחד מהם ומה שלומו. אם היה חסר לאותו אדם משהו או שנתקל בבעיית שפה, היה מזמין אותו לחדרו ותוך זמן קצר היתה נוצרת ביניהם ידידות בלב ובנפש. תכונה זו היתה בדוד לא רק בהיותו בישיבה, אלא גם במקומות אחרים. מעורבותו החזקה בחיי החברה של אותה קבוצת בחורים מחוץ

לארץ לא פגעה בלימודיו התורניים והמדעיים. הוא ידע לשלב זאת במין הארמוניה של קשר בל ינותק. פן נוסף היה בו בעזרתו לזולת: דוד היה מאותם היחידים אשר המלה "לא" אינה שגורה בפהים. קשה לי להיזכר במקרים שבהם סירב סתם לבקשה של חבר. תמיד היה מנסה לדון כל אחד לכף זכות ומעולם לא ניסה לחפש מומים או פגמים באחרים.

באותה שנה למדנו יחד אצל ר' יעקב מדין. דוד אהב להיכנס לשיעורי ב"מסילת ישרים". הוא מצא את דברי המוסר הנמצאים באותו הספר קרובים ללב, ומהם שאב את תכונותיו האישיות של צדקות, אושר פנימי ותמימות. דוד היה תמים; מין תמימות – לא רק ביחסו לאדם, אלא גם בעבודת ה'. היתה לו אמונה תמימה וחזקה אשר כל דבר בה נתקבל כמובן מאליו.

בהזדמנות זאת רוצה אני לפנות למשפחה ובמיוחד להוריו, אחיו ואחותו. נכון הדבר, שחברים מכירים את הבן-החבר מנקודת ראות שונה מאשר המשפחה, ודווקא משום כך רוצה הייתי לספר במספר משפטים כיצד כחבר ראיתי את הקשר שלו אליכם. כל אחד מאתנו ודאי קשור תמיד למשפחתו, אבל אצל דוד בלט הדבר במיוחד. היינו אז בלבנון, "רחוקים מהבית" תרתי משמע-לא רק פיזית אלא גם מבחינה רוחנית, בגלל סוג הפעילות שבה עסקנו (כמעט עשרים וארבע שעות ביממה), אשר דרשה מאיתנו את מלוא דריכותם של החושים והמחשבות.

הקשר האמיץ שלו לבני משפחתו ודאגתו להם באו לידי בטוי לא פעם בשיחותינו. תמיד הזכיר את געגועיו על ביתו, הוריו, דאגתו לאחיו ולאחותו. כל אחד אוהב להזכיר את משפחתו, אבל לא כל אחד דואג וחושב כמו שדוד חשב עליה תמיד. דוד אהב את משפחתו והיה קשור אליה. תמיד ביציאותיו הקצרות הקפיד לבקר או לפחות לטלפן ולדרוש בשלומם של אחיו ואחותו. בהלוויה נוכחתי להבין את כוחה של אותה משפחה, את הליכוד, החוסן והקשר האמיץ השורר בתוכה. ואין ספק שדבר זה סייע לכם לעמוד באותה מכה קשה.

לא פעם מקננת בי ההרגשה הקשה, שכל אחד מאיתנו יכול היה להיות במקומו, אלא שכיחודי מאמין מחשבה זו נדחקת לקרן זווית. מי אנחנו שנתכנן ונחשב את חשבונותיו של הקב"ה? שהרי: "הכל בידי שמים". בדבר אחד בטוח אני: שדוד הי"ד האמין בכל נפשו – וכמו שדרשו רבותינו: "ובכל נפשך – אפילו נוטל את נפשך" – בצדקת דרכו. דוד נפל על קידוש השם והארץ מתוך שלמות ודבקות במטרה, הגנת הארץ, כפי שהירבה להתבטא בלבנון.

"בתקופת האפלה הממושכת של נדודינו בגולה, עמדה לנו הגבורה המוסרית שעמנו נתייחד בה עוד בתקופה הקדומה. הסגולה הגדולה של

’קידוש־השם’, מסירות הנפש על עיקרי היהדות ויעודה – ליוותה אותנו בכל הדורות ובכל ארצות פזורינו, מימיה של חנה ושבעת בניה, עשרת הרוגי מלכות, קדושי ורמיזה, נמירוב ועד ימי היטלר ימ”ש. בלעדי אותה גבורה מוסרית זו לא היינו שומרים על קיומנו במשך אלפי שנות גלות. אבל היתה זו גבורה פאסיבית. היהודים לא נכנעו בגלות לכפייה חיצונית לא נרתעו מעינויים ודבקו בנאמנותם לתורתם, לעם. אבל, נכנעו לגורלם. הם אמנם נשאו תפילה לאל עליון וקיוו לגאולה, אבל סמכו על גאולה שתבוא על ידי כוחות שלמעלה מן הטבע. בקרב יהודי הגולה אבדה האמונה בכוחם הם, האמונה שיש ביכולתם לעצב את גורלם כרצונם. עם העלייה לארץ, עוד מימיהם של ראשוני החלוצים, נסתמנה ראשיתה של מהפיכה עמוקה בכוח העם היהודי. היה זה משום מרד בגורל שבו היה שרוי העם היהודי מאות בשנים. בעלייה זו באה לידי ביטוי וגילוי התעוררות האמונה ביכולתו ובכוחו של העם היהודי החדש להשתלט על גורלו ועל ארץ עמו. זה היה ייעודו וזה היה היתרון האחד והמיוחד שהיה למגיני המדינה על אויביהם, ובנשק סודי זה, ברוח ללא חת של ’קידוש השם’, ניצחו המעטים את המרובים”.

(ציטוט מדבריו של דוד בן גוריון ז”ל מתוך ספר ”גווילי אש”)

דוד היה אחד מאותם יחידי סגולה שבזכות ”קידוש השם” המיוחד שלהם חיים אנו היום בשקט ובביטחה.

חז”ל אומרים: ”אין עושים נפשות לצדיקים, דבריהם הם זכרונם”.
מחובתינו כחבריו להמשיך את דרכו, ויוכיח כל אחד מאיתנו במעשיו את זכרו של דוד.
יהי זכרו ברוך.

מכתבים למשפחתו של דוד כהן הי"ד

קשה להאמין, ששנה שלמה עברה מאז מות דוד. תחושת הטראגדיה והכאב עדיין מורגשים. אופיו ואישיותו של דוד היו נעלים; הוא היה אהוב על כל ובעל תכונות נפלאות.

מקרים מסויימים אשר מבליטים את תכונותיו נחרתו בזכרוני. אני זוכר בבהירות את לבביותו ואת מוחו האנאליטי. בשבת שבה היינו לבד בחיפה, הגיע דוד הי"ד לסעודה ועזר לנו ליצור אווירת שבת.

בתור חברותת ערב שלי בשנתי הראשונה בישיבת "הר עציון", אני זוכר איך תמיד ניסה להתקדם ולקדם אותי יחד איתו. בכל יום ניסה להעמיק עוד ועוד בסוגיא או לרכוש יותר דפי גמרא, והנאה מיוחדת הפיק מהפצת דברי תורה שלמד מרבותיו במדרשיה. קשר זה עם דוד היה מרכיב חשוב בהחלטתי לעלות ארצה. לדוד הי"ד היה כוח רצון חזק, שבא לידי ביטוי בדרכים רבות. מחברי בישיבה שמעתי איזה חייל מעולה היה הבחור השקט הזה. אני זוכר אישית איך מעולם לא הירפה ולא ויתר כאשר ניסה לפתור חידות בשחמט ובמתמטיקה, ואיך התמיד במשמעת קפדנית של ריצה. דוד הי"ד היה כהן במובן הנעלה ביותר של המלה, משרת נאמן ומסור לעמו. הוא יחיה לעולם כחלק מאלה שהכירו ואהבו אותו.

בהערכה עמוקה

אהרן ווקר

מכתב שנכתב בפורים תשמ"ו.

17.3.1985

משפחת כהן היקרה,

החדשות על מותו של דוד הגיעוני היום, ואף שכתובתי אליכם הינה נחמה "קטנה ביותר" לאדם כלשהו בתוכנו – אם בכלל – חשתי צורך לומר לכם שהצער והכאב מקיפים את כל כדור הארץ. למעשה, לא ניתן להביע במילים רגשות אמיתיים; ביטוי אמיתי לרגש יוכל לבוא אך ורק באמצעות השראה אלוקית, ולכן אבקש סליחתכם על נסיוני הצנוע.

דוד היה ה"חברותא" וה"מורה" שלי במשך ארבעה וחצי חודשים ב"סדר לילה"; הוא היה המתחרה שלי בשח, שותפי בברינג', שיחקנו יחד בקבוצת הכדורסל ויחד רצנו למרחקים ארוכים. היה לנו עניין משותף בנושאים

רבים, וכך עסקנו יחד במתמטיקה ובמדע בדיוני. באדיבותו הרבה הזמין אותי לביתכם לשבת, והוא עם אמו שתחיה הראו לי את חיפה, והעניקו לי את ההרגשה של "בית" אמיתי הרחק מביתי שלי.

עברו כשתים עשרה שעות מאז קבלת הידיעה ואני מנסה עדיין לעכל מה שבעצם אירע, וככל שאני מעלה בדעתי איני יכול להאמין שהמהלך השלישי במשחק השח ששיחקנו בהתכתבות מהלך זה לא ימומש בעולם הזה... עד תחיית המתים!

הרושם העמוק, שעשה דוד עלי, הוא מהסוג שאינו נמחה לעולם. בכל עת שחשתי בדידות, היה הוא זה שידע איך להחזיר לי את הביטחון העצמי. בכל ה"תוספות" הקשים שהתקשיתי בהבנתם, היה קולט את הפירוש במדויק תוך שניות. אך היתה לו הסבלנות הבלתי נלאית להסביר לי באריכות עד שהבנתי כל דבר לעומקו. אף פעם לא התייאש. בסבלנות שקשה לתארה היה מתקן את העברית ואת שגיאות הדקדוק שבפי, ואני רציתי לגמול לו בתיקון ההיגוי שלו במילים מסויימות באנגלית – על אף שבהרבה מקרים היו אלה מילים מעל לרמת האנגלית שלי ופשוט לא ידעתי את משמעותן. ואז, כאשר שמע את המבטא, אמר: "אהה, מה יותר פשוט מזה...". בילינו יחד שעות רבות וארוכות בבית המדרש ובמקומות אחרים, שעות ארוכות – שעתה נראות קצרות מדי. יחד דנו בעתידו של כל אחד מאתנו, כיצד הוא יהיה מומחה לתכנות מחשבים ואני אעסוק ברפואה או בביו כימיה, וכן כמה זמן יחלוף עד שאעלה ארצה. דנו רבות גם בשאלות הכרוכות בשיגור חלליות מאויישות לכוכבים השונים.

בטוחני שיש נחמה פורתא בעובדה שדוד נפל למען הגנת מדינת ישראל והעם היהודי. דבר אחד יכול אני להבטיחכם, שאינכם בודדים באבלכם וצערכם העמוק. דוד היה ונשאר חברי הקרוב והטוב ביותר וחסרונו עבירי אינו ניתן למדידה.

יצחק איירה מילר
אוניברסיטת ייל, ארה"ב

מכתב מארצות הברית

הכותב – כיום סטודנט לבירכימיה באוניברסיטת ייל שבארה"ב. המכתב המקורי נכתב באנגלית.

"יותר משאדם ניכר בגדולות הוא ניכר בקטנות"

ברור שאדם זקוק להשקפה כללית; אך האם די בכך גם ללא הקפדה על הפרטים הקטנים?! אדם שעושה הרבה דברים קטנים כיאות אך אין לו השקפה כללית, הוא אדם ללא מטרה; אולם גם במצב הפוך קשה לומר שיחשב כאדם שלם. מהי החשיבות של הפרטים הקטנים ובמה הם תורמים להכרת האדם יותר מהדברים הגדולים? שהרי כפי שאמרנו – בכל אופן – הדברים המרכזיים הינם העיקר!

אמנם כן, הדברים המרכזיים חשובים, אך את הפנימיות שלו מגלה האדם בצורה ברורה יותר דווקא בדברים הקטנים. כך, למשל, השתמש גדעון בעובדה זאת כאשר רצה לבחור מבין כל החיילים שעמדו לרשותו את אלה שיותר כשירים לקרב מבחינת יראתם את ה'. השיטה שבה נקט היתה להביא את חייליו למקום שבו ירוו את צמאונם, והדבר שקבע מי מספיק ירא את ה' היה ההבחנה האם כרע החייל לשתות מן המים או הביא מן המים לשפתיו. לכאורה, תמוה הדבר, אם מטרת גדעון היתה למצוא מי ירא ה' וצדיק יותר מהאחרים, היה יכול לבחון את ידיעותיהם בתורה או להעריך את יראתם תוך כדי שיחה?! אלא, הסימן החודר והאמיתי ביותר הוא הסימן שנובע מהנטיית התת הכרתיות של האדם, המתבטאת במעשים הקטנים, וכביכול הפשוטים, שהוא עושה.

במלחמת העולם השנייה נלכדה בגרמניה קבוצת חיילים אמריקאים, אך אלה למדו כל כך ביסודיות את התרבות והשפה הגרמנית, עד שלא יכלו להוכיח שהם לא גרמנים. בסופו של דבר הם נלכדו כאשר העירו אותם בפתאומיות באמצע הלילה ואמרו להם לספור עד עשר והם עשו זאת באנגלית. גם במקרה זה רואים שהשורש התת הכרתי של האדם הוא דבר שלא ניתן לשנותו בצורה רצונית, ולכן הוא מהווה סימן המשקף את פנימיות האדם.

על הפסוק הראשון בפרשת "עקב" אומר רש"י שמדובר במצוות שאדם דש בעקביו, כלומר, מצוות שהאדם לא מרגיש בחשיבותן וכתוצאה מכך מזלזל בהן. גם חז"ל הראו לנו את חשיבות המצווה הקטנה. הם אמרו:

“הווה זהיר במצווה קלה בכחמורה”. דברים אלה נאמרו משום שאדם איננו מסוגל להעריך בעצמו את חשיבות המצוות, אבל גם משום שיש חשיבות לקיום כל המצוות, ובמיוחד ה”קטנות”. כל זאת משום שהמצוות הקטנות מעידות על האדם שהוא באמת נאמן לה’. כי מי שמקיים מצוות שלא מסיבה זו, ידקדק יותר בדברים ה”מרכזיים” ולא ה”משניים”, וכך בכל תחומי החיים. **אדם שאינו אמיתי במטרה מסוימת ישקיע את מאמציו בדברים הנראים יותר והבולטים יותר.**

מטבע האדם שהוא חושש מפני “מה יאמרו הבריות”, אף יותר ממה שהוא רוצה ללכת אחר הדברים שהוא מאמין בהם. לחץ חברתי הוא מכשיר רב עוצמה. קיים ניסוי מפורסם שבו מראים לחמישה בני אדם שני מקלות, שאחד מהם קצר ממשנהו. ארבעת הראשונים אומרים שהמקל הקצר יותר הוא הארוך יותר, והחמישי שאותו למעשה בוחנים – אומר את השקר גם הוא. לכן הגיוני שאדם יעשה בכל הדברים החשובים כמנהג החברה שלו, אף אם דעותיו אינן תואמות את דעות החברה. אולם לדברים הקטנים גם הוא וגם החברה אינם נותנים את לבם כל כך, ולכן אלה הדברים שמהווים סימן אמיתי לאופי האדם.

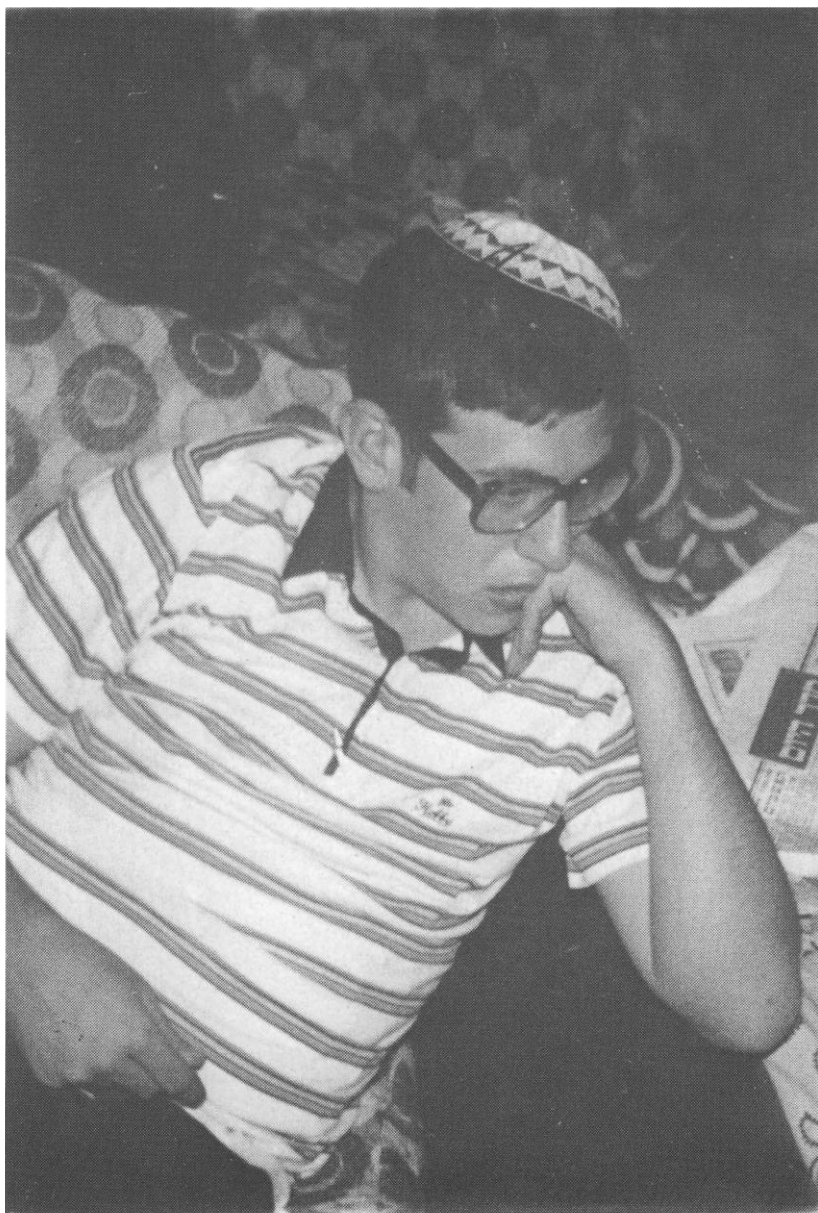
המושג העברי “צבוע” פירושו – אדם שאין תוכו כברו. בכל חברה מקובלת תופעה זו כשליטית; הבעיה היא, כיצד מאתרים בני אדם כאלה?! מהו ה”עקב אכילס” שמגלה לנו שאלו “אין תוכם כבדם”? כמעט בכל המקרים לא נלכדים בני אדם כאלה על דברים שתצילנה אזניים משמוע, אלא אוסף של פרטים “קטנים” מסגירם! כיצד ינהג אדם המתיימר להאמין ב”לא תגזול” במקרה שנתקע לו אסימון בטלפון?!

ככל שהאדם טוען לכתרים יותר גדולים, כך עליו להקפיד על מירב הפרטים הקטנים. לא על חינוך אמרו רבותינו: “תלמיד חכם שנמצא רב על בגדו חייב מיתתו”. זוהי עוד נקודה שבה חז”ל מראים לנו את חשיבות הפרט הקטן. אם מסתכל האדם בהערכה על הדברים החשובים שהוא עושה, הרי יקפיד כפליים על דברים שרק המדקדקים דואגים להם.

לא רק בגלל הסתכלות האחרים צריכים להקפיד על הדברים הקטנים, אלא לצורך האדם עצמו. קודם צריך האדם להיות שלם עם עצמו ורק לאחר מכן לדאוג לאחרים. השיטה היחידה שבה יכול אדם למדוד את שלימות עצמו היא בבחינת שלימות ביצועם של הדברים שהוא מאמין בהם. את שלימות הרעיונות הגדולים ניתן להגשים רק באמצעות המעשים הקטנים. בסופו של דבר נמדד האדם בעיני עצמו, סביבתו ואלוקיו, באמצעות הדברים הגדולים והקטנים שהוא עושה. אמנם צריך הוא מעשים חשובים והשקפה כללית אך כדי להיקרא אדם עליו להקפיד על הקטנות באותה מידה שהוא מקפיד על הגדולות. (במדרשיית נעם, תשמ”ה)

דוד כהן הי"ד בעת שירותו בלבנון

דוד בימי לימודיו במדרשיה

דוד בסוכה

דני מושיץ הי"ד, נפל עם דוד